

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX

20

MAI

No. 21

1928

În acest număr: *Amințirea lui George Coșbuc de Octavian Goga; Drumul generalizării de I. Agârbiceanu; Soluția noastră de Alexandru Hodoș; Dela car la automobil de P. Nemoianu; Câteva cărți de D. I. Cucu; Om sucit de Vladimir Nicoară; Gazeta rimată: Picioarele de Olimpiu Bătătură; Insemnări: Supărare lesne de vindecat; O neînțelegere; Politica în biserică; Propaganda împotriva Basarabiei; Năvala epigonilor; etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

623

© BCUCluj

Țara Noastră

Amintirea lui George Coșbuc

— Din conferința finută la Teatrul Național din Cluj
în seara de 14 Mai 1928 —

Sărbătorirea amintirii lui George Coșbuc de către finerimea universitară din Ardeal depășește în mintea mea cadrul comemorărilor obișnuite, cu care posteritatea își achită recunoștințele târzii. La zece ani dela moartea lui, în diverse puncte ale țării, printr'un paras-tas și câteva cuvântări pripite s'a resuscitat figura răposatului, trecută la gazetă ca un fapt divers și pierdută grabnic în convoiul sgomotos al actualității. Ca totdeauna când s'a coborât în adâncimile sufletului nostru, Coșbuc spune adevărul:

Din codru rupi o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea,
Ce-i pasă unei lumi întregi
De moartea mea?

Sensația anticipată a uitării, pe care o resimțea cu precizie și cu resemnare stoică, nu l-a înșelat. Cei câțiva ani au fost deajuns, ca cea mai strălucitoare viziune din câte-a ținut vreodată închipuirea acestui popor să se distanțeze de conștiința publică și cântecul lui să ni se pară că răsună de foarte departe. La această ingrată eclipsă de memorie aproape generală, d=voastră fineretul nu participați și cu gând generos vă întoarceți privirile spre trecut. Am impresia că vă înțeleg pornirea și că pot descifra sentimentul care vă călăuzește în aceste clipe. Nu l-ați uitat pe Coșbuc, mai întâi fiindcă sunteți fineri și finereța este prin ea însăși un capitol de poezie. Unde=ar mai găsi un ecou strofele lui, admirabila împletitură de lumini și umbre, prinse laolaltă cu o diabolică alchimie a versului? Unde=ar mai putea răs=coli întrebări și vâltóri de imagini, ca o otravă care face să svâcnea=

să sângele la tâmples? Unde, dacă nu în creerul vostru de douăzeci de ani, chinuit de frigurile atâtor aşteptări nedeslegate încă? Dar mai e, cred eu, şi o specială justificare a devotamentului cu care studenţii din Cluj ne chemaţi să desgropăm umbra poetului. Aici în inimă Ardealului, fineretul de azi, copiii furtunii de ieri, cu intuiţia care nu înşală la vârsta voastră vă daţi seama că războirea de demult nu s'a isprăvit încă, înţelegeţi că din urmele vechilor aşezări dărămate sunt mulţi strigoi care mai trebuie alungaţi şi de=aceia căutaţi cuvântul magic care să vă stea într'ajutor... Strânşi într'un mănunchiu din toată întinderea satelor ardelenesti, ca nişte sbucniri întârziate ale unor energii dospite atâta vreme, în vâlmăşagul tulbure al zilelor noastre când totul se face şi se preface subt ochii voştri, povata unui instinct de conservare vă spune, că pe deasupra încăierării unor pasiuni tre= cătoare trebuie să se rosfească adevărurile organice ale existenţii unui neam, simţiţi că vă trebuie un altar, un scut de apărare, o lozincă de luptă, care nu s'a tocit încă...

Aveţi dreptate! Nici nu se poate închipui un mai minunat vră= jitor, o mai elementară forţă de reintegrare în misterele rasei, decât Coşbuc cu toate paginile lui de sbucium creator. Literatura lui, plă= mădită aici în Ardeal subt tavanul de grinzi al unei case ţărăneşti, apare din primul moment ca purtând pecetea unităţii de suflet şi fixează tainele sângelui românesc în sentinţe definitive. Scrisul lui Coşbuc intervine în evoluţia istoriei noastre ca o sguduitoare spovedanie în= infa unei primejdii, ca o supremă legitimare a cataclismului de mai târziu.

S'a zis cu drept cuvânt, spuneam cândva apropiindu= mă de versurile lui, că la începutul ori= cărei mişcări de libertate e o poezie, la începutul tuturor biruinţelor mari ale revendicărilor naţionale un mare triumf literar. E un profund adevăr în această axiomă curentă. Literatura a fost totdeauna o energie precursorare, în câmpul ei s'au adunat mai întâi şi au cerut cuvânt puterile latente ale unui popor, indicând prin proporţiile lor raza de întindere a măririlor viitoare. În acest chip Iliada lui Homer a luminat înaintea Atenei lui Pericle, gloria lui Dante s'a ridicat ca un stâlp de foc înaintea strălucirii lui Lorenzo de Medicis, orizonturile nemărginite ale lui Shakespeare au avansat cuceririle coloniale ale Engliterei, şi astfel, urmând o orându= ială consacrată, reintregirea solului naţional nu s'a putut îndeplini decât după= ce gândul românesc s'a sbătut în avânturi înfrigate, după= ce poezia cu culmile ei eterne a săvârşit logodna, dându= ne deoparte geniul lui Eminescu şi de alta pagini neperitoare ale lui Coşbuc.

Cu cât caut să pătrund mai adânc logica ascunsă a înlăturirii întâmplărilor din trecut, cu atât mi se desprinde mai limpede această semnificat constructivă a literaturii în domeniul realităţilor. Aş zice că fiecare perioadă istorică îşi are patronul ei literar şi că pentru ori= ce mare alcătuire de ordin politic, menită să schimbe faţa vremii, drumul îl despică un poet.

Coşbuc, domnilor, s'a înfăişat din primul moment în deplină armură a rasei, un tip rezumativ dărz şi inadapabil. Poezia lui în=

chegată din cele mai depărtate și mai subtile nuanțe ale spiritului popular vine ca o codificare a psihologiei unui popor cu toate ascunzăturile ei. El a zugrăvit satul românesc la lumina eternității, și când a îndeplinit această operă a dat imaginea multiplă și colorată a marelui tot, a dat sinteza neamului, a cărui poveste s'a desfășurat veșnic în plin aier și n'a fost sugrumată niciodată între ziduri de cetate. Coșbuc s'a dus așa de departe înapoi, călător în besna vremilor, încât e singurul scriitor căruia i-a mijit din intunecată sbuciumul procreației noastre, singurul care a prins cântecul de leagăn al acestei capricioase încrușișări traco-romane. Cine se va strădui odată să adune la olaltă eroii din basme care dau năvală în baladele lui și va căuta să lămurească aceste fragmente de mit strălucitor, va reconstrui un mare epos național. Din el se reoglindeste copilăria neamului ca din Aeneida lui Virgil și se fixează ierarhia zeilor noștri înfrânți, ca în Teogonia lui Hesiod panteismul Eladei... Dela nomenclatura lor sugestivă, smulșă din producțiile folklorice sau din propria lui creațiune, — atât de înrudite amândouă, încât se confundă, — până la frânturile de grai dela țară în care se încadrează viziunea, simți prețutindenii rezonanța vecurilor ca o misterioasă chemare surdă, venind de pe celalt tărâm.

Coșbuc e cel mai român dintre noi. El a avut cea mai mare putere de izolare în fața importului de spirit străin, firea lui protestatară de țăran a respins orice influință literară venită de peste granițele imperiului nostru sufletesc. Desfăcut de orice curent, răsărit și rămas inconținut în afară de constelația literară a vremii lui, Coșbuc e o apariție singulară. Când s'a ivit acum patruzeci de ani în atmosfera post-eminesciană, poezia lui a venit ca o grindină de vară care a desființat o vegetație artistică hibridă și a purificat văzduhul. Feciorul de popă din Hordou, uscat și ațos, cu ochii luminoși ca două vârfuri de sulite, cu buzele strânse, când îndărătnice, când cică-litoare, a fost chemat să reintroducă principiul sănătății în literatura românească. *Nunta Zamfirei* cu svonul ei de miriști și pădure, strofele sprintene și îndrăznețe ca un glas de clopot într'un răsărit de soare, concepția de optimism viguros și fecund, finereța robustă a gândului ferecat cu tot meșteșugul unei înțelepciuni arhaice, *Nunta Zamfirei* a fermecat și-a cucerit din prima zi, strivind cu chiotul ei sonor toate divagațiile manierei decepționiste la modă. Un sfert de veac a răsunat cântecul. Il știți cu toții pe amândouă crestele munților. Ca o harfă eoliană atârnată deasupra destinului unui popor, glasul lui a răsfrânt simțiri ascunse, patimi și credințe mânate de vânt...

Sunt suflet din sufletul neamului meu
Și-i cânt bucuria și-amarul.

Așa serie el undeva în pragul batrâneții, cu drept cuvânt. E cea mai simplă și cea mai reală definiție a rostului ori-cărui scriitor și mai ales al lui. Coșbuc, cu structura lui particulară de nervi și de cuget, ferit de egocentrismul maladiv al lirice moderne, s'a risipit înregistrând senzațiile altora, fie-că smulgea taina călătoare a cerului

nostru sau prindea în strofe săltărețe înmlădierea ritmică a trupurilor la horă, fie-că scria răvașul rănitului de pe câmpiile bulgare sau scrășnea blestemul secular al clăcașului: *Noi vrem pământ!* Niciodată n'a fost o minte mai nedeslipită de tot cutremurul intim al solului național, ca aceia care s'a prăbușit în pragul ceasului de isbândă, fără să-i fie dată mângăierea de-a vedea măcar la lumina unui fulger reînvierea patrimoniului sacru, înfricoșatul și orbitorul sfârșit de epopee: balada cea din urmă...

O ursitoare rea l-a împărțășit de-o moarte grozavă ca în *Infernul* lui Dante, de-ale cărui tenebre s'a înfiorat adeseori sufletul lui... A căzut la mijloc de dramă, cu ochii îndreptați spre oastea din Moldova, urmărind în agonie crâmpie răzlețe de-ale gloriei noastre militare, pe care nimeni n'o cântase ca dânsul...

Soartea a fost crâncen de nedreaptă cu Coșbuc. Ingăduiți-mi însă, domnilor, să mă las răpit de valul sincerității care e apanajul vârstei dvoastră, și vă mărturisesc gândul meu întreg... La nedreptatea sorții s'a adăugat și o ciudată ingrătitudine a posterității... Pentru configurația sufletească și intelectuală de astăzi, personalitatea lui Coșbuc se cufundă tot mai mult în uitare... Care să fie pricina acestei dureroase absențe de avânt retrospectiv? De ce Coșbuc apare ca foarte bătrân pentru exigențele curente în materie de artă și literatură? Se împlinesc abia zece ani dela moartea lui. Dacă nu închidea ochii în mod prematur, azi ar fi un sexagenar vioi, plin de neastâmpăr creator și de probleme... Cum se explică atunci acest început de-a doua moarte, mult mai crudă ca cea dintâi? S'au ivit în această scurtă perioadă culmi de gândirea nouă, care să întunece pe autorul *Baladelor și Idilelor* și să deschidă alte drumuri de orientare literară? Nimeni n'ar putea susține o asemenea erezie. În vremea asta a curs sânge nu cerneală, și dvoastră știți bine, muzele fug de câmpul de bătaie. S'a schimbat aspectul tradițional al societății noastre, ne-a năvălit fumul de fabrici și zgomotul citadin? Nu, domnilor, în zece ani abia dacă am avut vreme să ne întoarcem la brazda strămoșească, de unde ne alungase furtuna războiului... Suntem și azi, cum s'ar zice eminentemente rurali prin toate îndeletnicirile noastre prezente sau atavice... E tunci, de ce ostracizarea lui *Fulger* și a lui *Ștefaniță Vodă*? De ce? Fiindcă printr'un paradox foarte curios, deodată cu împlinirea idealului național, ideologia națională a scăzut din intensitate la noi și apostolii ei cad în desuetudine. Nu Coșbuc a îmbătrânit, domnilor studenți, a îmbătrânit spiritul public la noi și concepția de viață a generației eroice a început să cedeze în fața micilor negustori de tot felul, care-au năpădit arena a doua zi după ce a amuțit tunul. Uitănd că existența unui popor se întărește mai mult printr'o continuitate în afirmarea unei credinți, decât printr'o deslănțuire trecătoare de energie, România nouă din ziua când a jucat hora uniri pare mai puțin românească în aspirațiile ei... De-aceia cel mai român dintre poeți se retrage în umbră înfășurat în mantia mândriei lui rănite... Și mai e încă ceva, un adevăr știut mai ales de dvoastră, pe care l'am proclamat și eu, și trebuie să-l ating și astăzi, firește cu toate riscurile... Pe

trupurile desvlaguite, se ivesc totdeauna fenomenele parazitare. Diriguirea spiritului public la noi, vă dați seama cu toții, a ajuns tot mai mult pe mâini streine de laboratoriu nostru sufletesc. Presa, cu bucatura ei otrăvită de toate zilele, efemera producție curentă a tiparului, lasă în urmă o pătură tot mai groasă de indiferentism... E la mijloc, de sigur, o străduință metodică de-a ne scoate din tranșeele diferențierii noastre din bătrâni; o tendință de-a ne nivela și domestici porniurile ancestrale... Dar e în joc, trebuie să o recunoaștem, și imposibilitatea organică a nou venitului care nu ne poate da decât din ceea adus în traista lui... Adică, ce-ar putea, — vorbim fără nicio răutate, — ce-ar putea avea comun cu *Subțirica din vecini* sau cu *Pepelea din cenușe*, cutare antreprenor de opinie publică dela București, temut modelator de simțire românească din zilele noastre? A fost el când-va la țară, a simțit el freământul unei păduri, a stat cu brațele moi, biruit de splendoarea peisajului, acolo unde :

In vaduri ape repezi curg
Și vuet dau în vale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale...

Nu, domnilor, n'a fost. De-aceia literatura lui Coșbuc e Hecuba pentru el; mai mult: e o provocare, e o pagină ostilă. Eu îi înțeleg bine și îi înțelegeți și dvoastră, fiindcă probabil vă gândiți ce extraordinar de grotesc ar fi să-i vedeți amestecați în convoiul din *Nunta Zamfirei*, după feți-logofeți, ghinărari și sfetnici, pe acești cetățeni neofiti veniți să ceară și ei loc la ospăț. Da, domnilor, atitudinea lor e limpede și perfect justificată.

Ce nu e de înțeles însă, e neputința noastră. De-aceia cu dragă inimă am primit invitația de-a împlini alături de dvoastră în numele *Academiei Române* un act de pietate, fiindcă văd și în comemorarea lui Coșbuc din partea tinerimii din Cluj, acelaș îndemn generos, care distinge întreagă clcotirea universitară recentă pentru reintronarea ideii naționale în viața noastră publică, lăsând la o parte exagerările și toate greșurile condamnabile. Dacă îmi pot îngădui de-a vă da un sfat, aceasta ar fi dorința mea de-a vă vedea cât mai retransați după tradițiile trecutului nostru literar, a cărui povață e în orice împrejurări și o formulă salvatoare și un stindard de luptă. Atunci când glasul celor vii slăbește, sau din oboseală sau din supra-cumințenie interesată, e bine, domnilor studenți, să ne căutăm alianța la cei de subț pământ, să ne desgropăm morții și să primim programul lor.

OCTAVIAN GOGA

Drumul generalizării

În judecarea stărilor generale dintr'o țară, fiecare cetățean care nu caută prilejul de nemulțumire și critică pentru a lovi în adversarul politic, sau pentru a aduce serviciu altuia, ci îl simte, pornește din cercul lui restrâns de viață: al familiei, al satului sau orașului. Până ajung cei de bună credință la generalizări, se scurge o vreme în care cetățeanul simte, pe spinare proprie, nedreptatea, mizeria, ilegalitatea și întreg cortegiul de păcate și defecte. Experimentează întâi pe soțul și familia proprie. Și nu s'ar putea spune că omul de bună credință s'ar lăsa repede înfrânt și copleșit de despădejde. De obicei el suferă și rabdă, așteptând zile mai bune. Reacționează chiar, adeseori, încercând să înlăture motivele care nasc nemulțumirea. Nimeni nu se lipsește bucuros de speranța zilei de mâine, nimeni nu-și întunecă bucurios, sufletul. Mai ales țaranul nostru, se știe, e înarmat cu o cumplită putere de răbdare.

Dar experiența zilnică din cercul lui restrâns de viață, fie că nu poate îndepărta nedreptățile care îi îngreunează viața proprie, fie că sunt zadarnice încercările de a înlătura pe acele subți care se zbate o comunitate întreagă, acumulează zi de zi nemulțumirea, desgustul, revolta. Și de aici până la judecarea stărilor generale din țară e numai un pas. Și judecata pe care o va face cetățeanul pășit va purta pecetea motivelor cari au făcut nemulțumirea lui. Calificativele acestor nemulțumiri din cercul restrâns vor fi generalizate. Și atunci judecata cade grea asupra unei țări întregi, deși vor fi alte regiuni, alte sate și orașe, în cari populația nu suferă de aceste rele, ci de altele, ori de nici unul.

Generalizările făcute din experiență proprie într'un cerc restrâns pot fi exagerate, dar ele nu pot fi împiedecate. Un singur mijloc există pentru a le suprima: înlăturarea relelor și neajunsurilor din cercul restrâns.

Dacă ne gândim că totalitatea unei țări o formează aceste mici unități administrative, în care fiecare cetățean experimentează pe pro-

prie socoteală, și că din fiecare se ridică judecata pornită din stările locale; dacă ne vom da seama, că aceste judecăți particulare au la noi extrem de multe note comune, generalizarea ce se face exprimă de cele mai adeseori o situație de fapt, o realitate care apasă țara întreagă.

În mod firesc un stat întreg e așa cum sunt părțile lui constitutive, așa că și România mare ar trebui să fie cum îi sunt satele și orașele, plasele și județele, adăugându-se în plus, în bine sau rău, felul cârmuirii și al administrației centrale.

* * *

Între „Româniile mici”, — unitățile administrative, — și „România mare”, — puterea centrală administrativă și cârmuitoare, — există un raport anormal. În mod firesc unitățile mici constitutive ar trebui să-și impună pecetă asupra statului întreg, — el să fie cum îi sunt părțile. La noi, dimpotrivă, părțile încep să fie, într-o măsură tot mai mare, asemănătoare puterii centrale. Administrarea, cârmuirea unui sat, a unui oraș, a unui județ, cari înainte cu câțiva ani erau suportabile încă, au ajuns, în multe regiuni ale țării, aproape insuportabile azi.

La noi, în cele mai multe cazuri, relele locale de administrare și conducere nu sunt născute organic din solul miciei comunități, ci sunt importate, prin imitare și protecțiune, dela sistemul dominator în cârmuirea centrală. Poate așa se și explică multe note comune pe cari le au, la noi, opiniile ce se ridică din diferite regiuni ale țării, în legătură cu nemulțumirile cetățenești.

Firesc ar fi, ca relele ce bântuie într-o anumite regiune să fie în legătură cu condițiile de viață a populației din partea locului. Altele, de-o pildă, în regiunile de șes, altele în cele de munte, sau deosebite în ținuturile pur românești și în cele mestecate cu minorități; de altă natură, unde sunt în fruntea conducerii români sau unde sunt încă și azi minoritari.

Dar, anormal, întâmpinăm aproape pretutindeni unde sunt nemulțumiri locale, aproape aceleași cauze. Dovada cea mai evidentă că relele de care suferă populația în diferitele regiuni nu sunt atât un produs al solului, ci sunt infiltrate și înrădăcinate din sistemul comun, central, care-și trimite solii până și în satele din creerii munților. Cetățenii unui sat, de pildă, pot crede vreme îndelungată că răul ce s'a ivit la ei e de origine locală, legat de primar ori notar, sau alt factor al vieții administrative. Dar după ce încearcă zadarnic ani de-a rândul să-l delătore, apelând la toate forurile superioare, pierzând bani și timp și iluzii, — ei în mod firesc trec la generalizări.

Când o serie de ani apelul la pretor, prefect sau la guvern, nu are nici un rezultat pentru curmarea răului local, în mod firesc opinia se generalizează asupra țării întregi. În asemenea cazuri chiar, când presa n'ar exista și nici agitatorul politic, se naște o opinie publică în detrimentul cârmuirii, în dauna țării. Și, din nenorocire, în asemenea cazuri, nu sunt vorbe cu tâlc sau dedesubturi, ci realitate. Sistemul

de guvernare e aflat, e simțit și condamnat de cetățean, chiar când nime nu i-ar arăta cum este, chiar când centrul, cu vorba, s'ar lepăda de el.

Pentru a se ajunge aici, e nevoie însă de o serie de ani. Până când populația își dă seama că răul are ramificații puternice, și că rădăcinile lui de cele mai multe ori nu cresc de jos ci de sus.

Poate așa se explică pentru ce, la zece ani după unire, cetățenii sunt mai nemulțumiți decât erau înainte cu cinci; pentru ce nemulțumirea generalizează aproape aceiași judecată asupra țării, și pentru ce ea se pornește azi, tot mai categoric, împotriva sistemului.

Azi poți întâlni, la sate ca și la orașe, cetățeni cari nu se mai înfurie, nu mai urmăresc pe micul satrap din sat, dela care-i părea altă dată că vin toate relele. Acesta ajunge adeseori disprețuit, dar indiferent pentru locuitori: ei încep să aibă, tot mai mult, cu cei mari, cu cei puternici. Incep a simți că nu micul satrap e de vină dacă nu pot scăpa de el, nici nu-l pot îndrepta, ci aceia cari îl patronază.

Când ani de zile s'au convins că toți superiorii micului satrap îl părtinesc pe acesta și nu dreptatea lor, cetățenii încep a simți unde-i răul cel mare. Deși, adeseori, micii satrapi întrec pe protectorii lor, și contribuie din greu la perfecționarea sistemului păcătos care le-a permis să-și ridice capul...

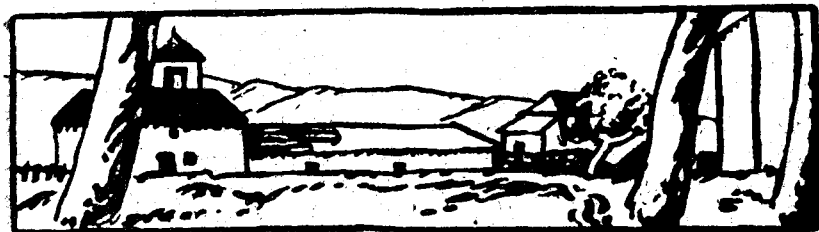
Între timp, cetățeanul își dă seama că dacă superiorul ar ținea de scurt pe micul tiran din sat sau oraș, dacă ar fi sancțiuni, dacă l-ar pedepsi, cel mic sau ar fi silit să iasă de pe teren, sau să se îndrepte... Și în chipul acesta pare-mi-se, se generalizează tot mai mult convingerea maselor, că pentru ori ce rău dela noi e de vină — guvernul. În realitate e de vină sistemul.

Și în primul loc acela extrem de răufăcător al influenței politice de partid în administrație; concepția sistemului după care „ai noștri” trebuiesc apărați și protejați cu orice mijloace, iar ceilalți, chiar când e satul întreg față de unul „de-ai noștri”, nu trebuiesc luați în seamă.

Este, într'adevăr, greu de imaginat în ce ilegalități poate trăi un mic satrap al satelor de pildă, când el are un protector politic în partidul dela putere.

Cine va scoate la noi politica din administrație va fi un om mare al țării. Cine va introduce sancțiunile va fi tot așa de mare. Pentru că se vor fi înlăturat din actualul sistem două din relele principale cari rod intensiv la sănătatea țării.

I. AGĂRBICEANU

Soluția noastră

Soluția partidului național-tărănist o cunoaștem dela ultima adunare ținută la Alba Iulia. Prietenii și admiratorii dlui Iuliu Maniu își închipuiesc, că exaltarea până la paroxism a nemulțumirilor populare constituie, în acelaș timp, leacul cel mai sigur pentru tămăduirea lor. Ciudat remediu, care urmărește vindecarea boalei începând cu demoralizarea bolnavului prin discursuri alarmante! Soluția guvernului liberal nu ni se pare, nici ea, mai fericită. Colaboratorii și tovarășii de suferință ai dlui Vintilă Brătianu sunt convinși, că fericirea prezentă și viitoare a României-întregite atârână exclusiv de rămânerea lor în fruntea treburilor publice. Tratamentul e oarecum îndoelnic, fiindcă, de la Hipocrat până astăzi, niciun organism anemiât după o îndelungă zăcere n'a fost întremat prin aplicare de lipitori la închieturi!

Vom fi siliți, prin urmare, să căutăm o altă deslegare a crizei de conducere prin care trece țara în clipa de față. Vom încerca să schițăm un diagnostic. Ne vom trudi să descoperim obârșia răului. Ne va fi mai ușor, apoi, să indicăm o soluție.

Acum un an, viața noastră politică se înfățișa, vă aduceți aminte, în condiții perfect normale, vădind o robustă și netăgăduită sănătate. Pulsul opiniei publice bătea liniștit. Temperatura desbaterilor parlamentare era normală. Nicio primejdie nu amenința de nicăeri. La cârmă se găsea guvernul prezidat de Generalul Averescu, al cărui prestigiu și a cărui autoritate creștea din zi în zi. Înăuntru era ordine deplină. În mijlocul unei atmosfere limpezi, opera consolidării pe toate tărâmurile mergea cu pași siguri. Puterile noastre economice creșteau. Leul, după câteva luni de gospodărie chibzuită în finanțele statului, își dublase valoarea. Balanța comercială se apleca cu nădejde în favoarea exportului. O legiuire înțeleaptă, de-odată cu unele rectificări fericite în regimul vamal, începuse să favorizeze pe producători. Și, minunea minunilor, ceace nu se mai întâmplase încă în Camera românească de după război, partidele din opoziție votau cu amândouă mâinile proiectele guvernului!

Alegerea reprezentantului României în Consiliul Societății Națiunilor; încheierea tratatelor de amicitie cu Franța și Italia; iar în urmă, ca o încoronare a unor legitime motive de satisfacție, dobândirea recunoașterii definitive a unirii Basarabiei; aceste etape au punctat, rând pe rând, fortificarea situației noastre în concertul popoarelor europene. Eram sprijiniți de prieteni, respectați de neutri și temuți de adversari. Ne găseam în preajma încheierii împrumutului extern și însănoșirea valutei noastre se apropiase de ultima ei fază: stabilizarea legală.

Străinătatea n'avea, de altfel, nici un motiv de neîncredere față de noi. Nu se zărea, la orizont, nici un simptom alarmant. Pe toată întinderea țării nu apăruse nicio tentativă de agitație politică. Nimeni nu cerea retragerea guvernului. Competitorii puterii se calmaseră. Demagogia mai icnea, din când în când, la câte-o alegere parțială, dar se potolea curând. În fine, orice tendință regionalistă amuțise. Vechiul partid național din Ardeal, ajuns sub îndrumarea dlui Iuliu Maniu, care sub trecuta guvernare liberală (remarcați încă odată, în treacăt, această coincidență!) întreținuse o vie campanie împotriva „regățenilor“, lansând lozinca „Ardealului pentru Ardeleni“, părăsea acum pozițiile sale de separatism provincial prin fuziunea proclamată după lungi ezituri cu partidul țărănist din vechiul Regat. Această împreunare a forțelor opoziției, în loc să se înfățișeze ca un pericol pentru existența guvernului prezidat de Generalul Averescu, apărea dimpotrivă, ca o izbândă programatică a partidului, care a înțeles celdintăi să se organizeze pe de-a-supra frontierelor dărămate, prinzând rădăcini deopotrivă în toate provinciile României-întregite. Prin contopirea sa cu gruparea dlui Vasile Goldiș, ruptă din acelaș partid național istoric efectiv lichidat, partidul poporului oferea elementului ardelenesc o participare la guvernarea țării, cum nu mai avuse niciodată dela 1919-încoace. Patru dintre cele mai însemnate ministere erau conduse de ardeleni. Toți prefecții de județ erau fii aleși ai acestor finuturi, cunoscând nevoile locale și mulțumindu-le până la cea mai îndepărtată limită a posibilităților. Până și adversarii, atât de îndărjiți mai înainte, erau siliți să recunoască, vrând-nevrând, că Ardealul începuse să se reabiliteze politicește, după o apăsătoare eclipsă de patru ani, ieșind cu strălucire din izolarea la care fusese condamnat. Icoana acestei stări sufletești ne-a dat-o, acum un an, vizita dlui Octavian Goga la Blaj, cu prilejul serbărilor din 15 Mai, când directorul *Țării Noastre*, în calitatea sa de ministru al Internelor, a fost obiectul unei primiri atât de călduroase, atât de emoționate, încât părea, că se apropie ziua cea mare a unei depline pacificări a duhurilor învrăbite. Nu mai e nevoie să amintim, că semnalul furtunei de aplauze îl dădeau, la banchetul care a urmat, tocmai frunțașii partidului național-țărănist...

Pentru a prinde mai lesne contrastul, întoarceți-vă brusc, fără nicio explicație tranzitorie, în mijlocul vuctului amenințător al adunării recente dela Alba Iulia, unde păruzeți de mii de țărani, înfățișând o răzvrătită psihoză populară, au declarat război de moarte guvernului dlui Vintilă Brătianu, numindu-l dușman al patriei... Veți fi fără în-

doială de acord cu noi, că par'că s'a schimbat ceva. Intr'adevăr, comparația e întristătoare în orice punct a-și încerca s'o fixați. Să nu mai vorbim de penibila surpriză a hotărârii dela Geneva în procesul optanților. Să lăsăm la o parte modificarea simțitoare din atitudinea Italiei, ai cărei deputați votau în primăvara anului 1927 ratificare u-nirei Basarabiei, iar în acelaș anotimp al anului 1928 făgăduiau prin saloanele Budapestei revizuirea tratatului dela Trianon. Să uităm chiar, și dureroasa debilitare economică, de ale cărei neplăcute consecințe se plâng, pe un ton afât de tânguios, producătorii dela sate cași negustorii dela orașe. Să rămânem în cadrul preocupărilor, pe cari le îmbrățișăm mai des în expunerile noastre: să vedem cum stăm cu liniștea sufletească a-țării! Priviți în jurul dumneavoastră, coborâți-vă în propria dumneavoastră conștiință, și dați răspunsul.

O fierbere nepotolită se simte pretutindeni. O enervare neînfereptă stăpânește spiritul public. O neliniște de fiecare clipă s'a coborît și în cugetele celor mai cuminiți. Umbra rea a dihoniei se arată la fiecare cofitură. Propaganda subversivă a atâțătorilor de meserie, cari se grăbesc totdeauna să arunce untdelemn peste foc, colaborează, la subminarea autorității constituite, cu organele guvernamentale, cari răspândesc în jurul lor prea de multe ori nepricepere și nedreptate. Parafidul dela putere e antipatic și impopular. Conducătorii lui par îndărătnici; și, totuș, în fața asalturilor ce le primesc, autoritatea lor șovăește. Ei nici nu se pot decide să părăsească puterea nici nu știu ce trebuie să facă pentru a o păstra. De un singur lucru sunt dinainte convinși: că n'au niciun motiv s'o treacă altora! În vremea aceasta, dușmanii din afară stau la pândă. Nici când propaganda împotriva noastră n'a fost mai activă. Gazetele străine, până și cele cari ar fi dispuse să ne simpatizeze, privesc nedumerite spre noi, mirându-se că nu ne-am desmembrat încă. Adeseori nici nu li se poate pretinde să aprecieze just proporțiile frământărilor politice românești. Iar chestiunea dela 4 Ianuarie, care acum un an părea cu adevărat închisă, face astăzi ocolul presei mondiale, dând material abundent rubricii totdeauna nesățioase a reportajului senzațional. Oficioasele guvernului român se silesc din răspuseri să dovedească (spre folosul cui?) vinovata complicitate a partidului național-țărănist, care ar dori să-și folosească popularitatea pentru a pune la cale o răsturnare a ordinii constituționale...

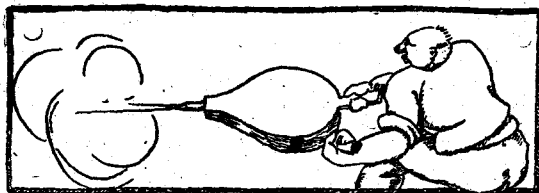
Cine e de vină pentru toate acestea? Partidul liberal instalat atât de confortabil la cârmă, nu-și dorește răul. El ar prefera să i se scurgă zilele în liniște, mulțumire și prosperitate. Ce n'ar face, ca să dobândească aceste comori! Dar, asupra lui se apleacă tot mai mult fantomele urei, violenței și sărăciei... Uluit, neînțelegând bine de unde îi va veni pieirea, oscilând între o teamă copilărească și o bucurie disproporționată cu primejdia de care își inchipue că a scăpat, guvernul dlui Vintilă Brătianu are aerul, că se întreabă: cu ce am greșit?

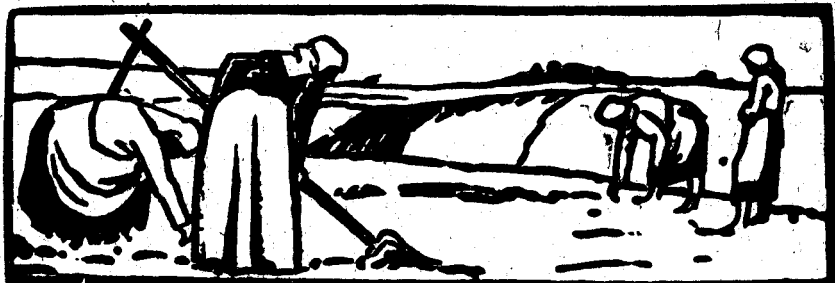
Greșala, după credința noastră, e lesne de deslușit. Răposatul Ion I. C. Brătianu, cu puțința pe care o avea de a hotărî despre soarta guvernelor, a determinat înlăturarea guvernului prezidat de

Generalul Averescu, a cărui situație am examinat-o la începutul acestor rânduri, pentru a-l înlocui cu propriul său guvern, ale cărui neajunsuri, vizibile din prima zi, au ajuns, după moartea marelui șef politic, insuportabile. Mai e posibilă, astăzi, repararea acestei greșeli? Iată întrebarea. Ne mai putem întoarce la rezultatele dobândite acum un an? Revenind la cârmă partidul poporului, ar mai fi în stare să lege firul la loc acolo de unde s'a rupt? Să nu uităm, că întreaga atmosferă morală e schimbată. Oamenii sunt din nou învrăbiți. Valurile patimilor fierb. Multe din câștigurile realizate s'au năruit... Și cu toate acestea, nu vedem altă soluție: să încercăm printr'o *restitutio in integrum* deplină să ne întoarcem pe pozițiile din primăvara anului 1927. Răsturnarea guvernului prezidat de Generalul Averescu a fost o greșală, pe care o ispășește acum țara întreagă? Să se repare greșala, făcându-se apel la sfincticii pe nedrept înlăturați...

Ce fel de complicații ar amenința o asemenea deslegare a problemei? Opinia publică? Presa? Alegerile? Vom avea vreme, în numărul viitor al revistei, să examinăm toate aceste eventualități.

ALEXANDRU HODOS

Dela car la automobil

Am ajuns cu firul povestirilor din trecut până în pragul actualității, fapt care ne prăvălește în cale multe și mari greutăți. Sinceritatea excesivă de care am fost conduși până aci, de-acum înainte trebuie pusă sub obroc. Am ajuns la un capitol în care ar urma să analizăm adâncile prefaceri politice și sociale întâmplate în cursul războiului și dela unire încoace și — oameni fiind — nu ne putem lua suficiente garanții, că nu vom cauza supărări și că aprecierile noastre vor putea să reziste perspectivei istorice. Nădăduim însă, că vom avea norocul să revenim mai târziu, atunci când lucrurile se vor fi sedimentat iar patimile se vor fi potolit, desigur cu mai multe șanse de obiectivitate decât acelea ce ne surâd astăzi.

Rezerva aceasta mi-o impun și pe urma unor experiențe făcute de mine însumi. Mi aduc aminte, că din numeroasele comentarii care au înțovărășit instalarea lui „Pătru alu Costa alu moș Avram” în scaunul de prefect al județului Caraș-Severin, ferit până aci de profanare țărănească, în toamna anului 1920, cu deosebire două m'au atins mai mult: taxarea de „copilandru” și originea țărănească. Și n'a trecut prea multă vreme, și din imensa mea supărare de eri n'a mai rămas decât o ușoară melancolie după un atribut ce nu mi se mai cuvine. Cine știe, câte din părerile noastre actuale vor putea să reziste argumentelor decisive ale vremii? E mai mult decât prudent, deci, să nu punem concluziuni înainte de timp.

Aceste premise, teoretice și practice, nu mă scapă însă și de obligațiunea de a explica evoluția noastră sufletească din ultimii zece ani și drumul vertiginos dela carul cu boi la automobil. Ce-am fost, ca nație și ca indivizi, înainte și în cursul războiului, fiecare o știe: robi politici, robi economici și robi intelectuali. Ca nație și ca indivizi, din colțul strâmt al sclăviei noastre nu puteam avea altă țintă decât dorința realizării idealului național. Pe vremea aceea toți eram

buni și fără pretenții. Ni se părea, că vom fi cei mai ideali și cei mai mulțumiți cetățeni al țării visate, pentru care fiecare lucra cu râvnă, metodic și anonim.

Scriind aceste rânduri îmi revie propria stare sufletească de acum aproape cincisprezece ani, dela 1914. Eram caporal cu termen redus la regimentul 43 infanterie din Biserica-albă când, în marșul nostru spre Semendria sârbească mi-am pus, cu cei de-o seamă cu mine, întrebarea: dar ce va fi oare cu noi în viitoarea țară românească? Într'un glas ne-am zis: să știm că vom ajunge la plug și tot fericiți vom fi! Inarmat cu această deviză și-a urmat fiecare drumul său, călăuzit de noroc și propria-i istețime. Ne-am sbătut, am suferit, în două și chiar trei armate, și cei cari au supraviețuit războiul s'au revăzut după patru ani în locul de unde au pornit, justificând fiecare cu câte ceva minunea învierii în care am crezut și care trebuia să vie. Suferințele fizice îndurate n'au lăsat nicio singură pată pe fondul curat al sufletului și entuziasmului cu care am pornit pe marele și misteriosul drum al învierii.

Urmează apoi epoca febrei organizării administrative e Ardealului și Banatului. Ni s'au deschis, dintr'odată, larg porțile înspre un domeniu necunoscut, oferind la sute și mii de oameni slujbe și sarcini la care mai înainte nu ne puteam gândi. Din satele și târgușoarele Ardealului și Banatului a pornit un adevărat exod înspre marile centre urbane, nașterea unei pături sociale românești, care până aci n'a existat, și deci fără tradiții în acest nou mediu social. Sufletește, această categorie de oameni nu este fixată nici acum. Frământarea ei continuă și, după toate semnele, ea va mai dura încă multă vreme, deoarece, până în momentul de față, politică noastră de partid n'a putut și nu va putea găsi vreodată mijloacele de guvernare potrivite a o consolida.

Una din pricinile exodului sufletelesc actual zace și în noi înșine. Este foarte adevărat, că interese superioare de stat impun guvernării românești de totdeauna să ocrotească pe ceice s'au deplasat fizicește și sufletește și merită toată reprobarea aceia cari nu înțeleg acest elementar adevăr. Dar vinovăția lor, oricât de mare ar fi, nu scuză greșelile noastre, ale fiecăruia în parte.

Cea mai mare greșală a noastră este, că prea ne-am individualizat. Din momentul unirii nimeni nu mai înțelege să muncească anonim și pe credit, în interesul acestei țări. Fiecare cere plata efectivă și imediată a unei munci, reale sau închipuite, din trecut sau din prezent, și pe măsură ce aceasta întârzie, sau este neîndestulătoare, prea modeștii sclavi de eri ies cu toba în târg și vând la licitație creditul și prestigiul țării care nu-i apreciază. Unii bat toba că în casa lor s'a făcut unirea, alții că au binevoit s'o ducă pe fipsie la București, sau că au organizat din nimica administrația, justiția, poșta, poliția, etc. etc., va să zică au adus serviciu fără de cari țara românească actuală nici nu s'ar fi putut înjgheba. Revolta lor se întefeste pe măsură ce factorii oficiali, permanenți sau trecători, întârzie să se prostearnă în fața unei asemenea nemaipomenite vrednicii și aptitudini.

Astfel pusă chestiunea, trebuie să recunoaștem că am alunecat pe cea mai primejdioasă pantă sufletească. Dacă este adevărat, că am făcut lucruri mari sub raport național, atunci putem fi foarte mulțumiți cu suprema răsplătă colectivă ce ni s'a dat: unirea. Altă recompensă, pentru asemenea fapte nici nu există, căci altfel n'ar fi avut și n'ar avea nici un temei argumentarea, că suntem o generație de jerfă și că de foboasele proprii zise ale unirii vor beneficia abia generațiile viitoare.

Adevărul este, că nimeni dintre noi nu are dreptul să invoace propria vrednicie și s'o investească cu titlu executoriu. Ceeace s'a făcut până la unire, a țâșnit dintr'o imensă sursă anonimă, fără să putem ști, cu numele, cine a contribuit cu mai mult sau cu mai puțin. Iar unirea înfăptuită, organizarea noului stat s'a făcut, iarăși, printr'o supremă și ultimă încordare colectivă, căci giranții nominali ai diferitelor servicii s'au ales la întâmplare. Nu s'a cercetat vrednicia nimăunii, nu am cerut probe sau examen de capacitate sau experiență, politică și administrativă. Întâmplarea a împărțit onoarea și onorurile cu amândouă mâinile și pentru onoarea ce i se face, un om bine educat mulțumește, iar nu înjură. Am urcat pur și simplu zeci și sute de oameni în automobile și am privit cu mândrie în urma lor, căci pe dinaintea ochilor noștri vedeam fluturând simbolul marilor schimbări, iar nici de cum oamenii. Dacă s'au potrivit în slujbele ce le ocupau, ne-am bucurat cu toții, iar dacă s'au poticnit i-am iertat fără nici o vorbă, trecând greșelile săvârșite la capitolul „greutăților începutului”. N'am individualizat greșala nimăunii, dar nici n'am împărțit certificate de bună purtare, și cu atât mai puțin polițe în vederea unei scontări viitoare.

Dar generația veche din Ardeal și Banat nu poate cere răsplata exclusiv în numele propriei vrednicii nici din alte motive: pentru că sunt prea vii amintirile trecutului nostru de robie politică. Cine a fost răsplătit, oare, vreme de o mie de ani, în statul maghiar, după vrednicie? Am dat numeroși membri Academiei Române, deci sub raport românesc nemuririi, cari, în Ardeal n'au fost buni nici de profesori de liceu, sau de notari de prefectură. De unde am moștenit această uimitoare promptitudine în a cere răsplătă imediată pentru servicii cari nici măcar n'au fost verificate?...

S'o lăsăm, deci, mai domol cu vrednicia individuală, care nu rezistă criticii din nici un punct de vedere, ca și cu răsplata ce ni s'ar cuveni fiecăruia în parte. Să ne amintim de prea modestele noastre exigențe de acum zece ani și să facem dreapta constatare că, deși suntem sortiți să mai îndurăm oarecari mizerii, fie și inutile, nici un intelectual n'a ajuns încă la plug. Suntem în drept însă să cerem o amplă ocrotire sub raport social-economic, dar nu individuală, ci colectivă, așa după cum ne-au fost meritate și după cum cer interesele vitale ale statului. Să cerem guvernării românești de totdeauna să ne urce pe toți în automobil, iar nu numai pe câțiva. Căci un lucru este hotărât: în noua configurație politică românii nu mai pot umbla în

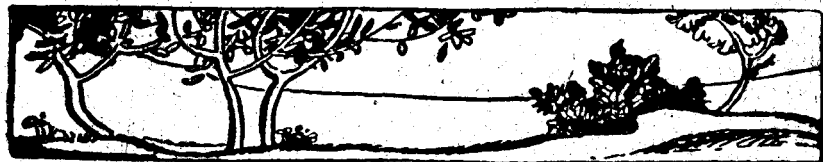
carul cu boi; atunci când alți concetățeni ai noștri nu răzesc cu progresul nici în goana automobilului.

* * *

Am făcut acest lung și oboseitor înconjur ca să pot arăta calea scurtă și ușoară prin care eu, ca și mulți alții am ajuns la prefectură și la automobil. Este calea largă, deschisă de învierea noastră politică, care dintr'odată ne-a ridicat la o situație socială pe care nici n'o visasem și nicidecum propria noastră vrednicie. De aceea, în ce mă privește, din acest punct de vedere, nu am nici o nemulțumire. Nu zic că m'am smițit rău în automobil — căci cu nimic nu se deprinde omul așa de ușor ca cu *domnia* — dar nu mă plâng că de-atunci sunt mereu nevoit să merg pe jos. Aș fi însă cel mai nefericit dintre oameni, dacă, cândva, s'ar adevări, că vrednicia presupusă — care m'a dus la prefectură și mai târziu la deputație, — a fost lipsită de orice temei.

P. NEMOIANU.

Câteva cărți

I. Lupaș: Epocile principale în istoria românilor. Biblioteca istorică „Astra”, Cluj.

Secția istorică a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” a hotărât să publice o serie de studii pentru popularizarea cunoștințelor asupra faptelor vrednice de reținut din istoria românilor. Publicația e sortită să îndeplinească un îndoit rol: pe deo parte să pună la îndemâna vechilor cadre de intelectuali, crescuți într-o disciplină potrivnică adevăratei noastre evoluții naționale, o lectură rezumativă lesne de abordat, din care să-și refacă și să-și completeze, fără prea mare cheltuială de timp și bani, cunoștințele de istorie națională; pe de altă parte, ea ar servi ca material didactic auxiliar, pentru desăvârșirea studiilor istorice în școli.

Pentru cine cunoaște starea de lucruri specifică, moștenită în noile provincii, inițiativa „Astrei” capătă un sens deplin. Numeroși intelectuali, cari n'au putut prinde loc în cele două licee românești dela Brașov și dela Blaj, unde destoinicia profesorilor afla totdeauna prilejul de a rectifica perfidiile programului oficial, au intrat în viața publică a țării întregite cu un bagaj redus de cunoștințe istorice. Școala oficială maghiară nu ni-a menajat trecutul. Dinpotrivă, interese speciale lesne de explicat, născute din nevoia de a ridica dealungul Carpaților o cât mai impenetrabilă barieră morală, au dus la denaturarea completă a adevărilor, cari au frământat în trecut pământul românesc și au creat permanente și strânse raporturi de interdependență între principatele libere al Moldovei și al Munteniei, cu țara Ardealului și finutul Banatului. Intelectualul român crescut în această falsă disciplină istorică se simte oarecum stânjenit în mediul vieții românești adunate în aceeași matcă. Ii lipsesc firele de rădăcină, cari îl legau cu trecutul și nu se poate așeza în ritmul tradiției. De aci s'a născut nevoia de a se întoarce în trecut, de a se rupe câte puțin din înfrigurata luptă cotidiană pentru a-și regăsi izvoarele de justificare etnică. Din nefericire, lipsiau studiile, care să înlesniască aceste excursii în trecutul nostru istoric. Volumele lui Xenopol sunt prea vaste pentru lectura unor oameni prinși de grijile vieții de toate zilele; lucrările dlui Iorga și ale lui Onciu au un caracter prea pronunțat special științific; iar manualele didactice sunt prea mult legate de programa analitică, pentru a corespunde acestor lecturi speciale.

Lipsa aceasta o împlinește, cum nu se poate mai bine, recenta lucrare a dlui Ioan Lupăș, care deschide seria publicațiilor din „Biblioteca istorică a Aștrei“. În 140 de pagini autorul dă o iconă sintetică, lesne de reținut, a istoriei noastre naționale. E tocmai ceea ce ne trebuia. Ca într'un film, evoluția vieții poporului românesc se desfășură sugestiv, din începuturile pline de neguri și nesigurantă până în zilele luminoase ale unirii, marcând faptele determinante și delimitând în contururi vii epocile din trecutul nostru sbuciumat.

Original, ca în toate studiile sale, d. Ioan Lupăș, aduce în această lucrare o notă nouă cu privire la împărțirea în epoce a istoriei române. Spre deosebire de ceilalți istorici, cari împart studiul istoriei naționale în epoce după criterii mai mult sau mai puțin arbitrare, criterii de cabinet, d. Ioan Lupăș adoptă criteriul organic-național, apreciind că acesta este singurul mijloc de a ne angrena firesc în ritmul istoriei universale. Xenopol adoptase criteriul influențelor culturale, d. Iorga s'a oprit la criteriul diferitelor noastre faze politice, Onciu bazat pe teoria generațiilor își însușise criteriul dinastic, urmat într'un oarecare măsură și de regretatul Ioan Ursu în scurta lui trecere pe la Universitatea din Cluj, iar programul oficial al ministerului instrucțiunii, publicat în 1927, dă o împărțire cu totul arbitrară, din care lipsește orice criteriu.

Toate aceste împărțiri au în vedere istoria principatelor românești, Muntenia și Moldova și fatal exclud din ansamblul studiilor contribuția istorică a Ardealului, care totuș nu face o așa de accentuată evoluție aparte, pe cât s'ar crede. Cum ar putea fi însă înglobată această evoluție istorică în epoca slavismului sau în epoca influenței grecești? Cum ar sta în „timpul neatârării și al atârării mai slobode de imperiul otoman până la moartea lui Ion Vodă cel cumplit“ sau în „timpul fanarioșilor“? Sau cum s'ar așeza în cadrele împărțirii pe dinastii, făcută de Onciu? Atâtea importante momente din istoria poporului românesc din Ardeal rămân pe dinafară sau se plasează greșit și nu e de mirare că programul oficial dă loc „situației românilor din Transilvania“ abia în a treia epocă, lăsând în ignoranță un mileniu și jumătate de foarte importantă viață românească.

De aceea credem că împărțirea d-lui Ioan Lupăș face un neprețuit serviciu științific și didactic, reintegrând Ardealul în cuprinsul istoriei naționale, din începuturi, până în zilele noastre. *In epoca veche, până la 1241* (invazia tătarilor) acest ținut românesc are un rol covârșitor. Perioada de formație a poporului român își are legământul aici, pe pământul Ardealului. *In epoca medie până la 1593* (începutul domniei lui Mihai Viteazul), legăturile principatelor românești de dincolo de Carpați au fost mereu vii cu Ardealul, unde domniile români au avut stăpâniri, și aceste legături trebuiesc cunoscute la locul și la timpul lor, cu rosturile istorice ce au avut. *In epoca nouă până la 1821*, Ardealul a împletit aceeași cunună de bucurii și dureri, fie în glorioasa stăpânire a lui Mihai Viteazul, fie în schimbul de servicii culturale prilejuită de renașterea limbii naționale sub influența reformei și a stăruințelor lui Matei Basarab și Vasile Lupu,

fie prin acea reacție a ideii naționale, pe care o aducea în traista conștințelor actul dela 1700 al episcopului Atanasie. *In epoca contemporană dela 1821 până în zilele noastre* am dospit cu răbdare aceleași aspirații și am pregătit finalul grandios dela 1918. Viața provinciilor românești a pulsat neconținut în Ardeal și dacă în această epocă despărțirea noastră aparentă s'a accentuat, niciodată românismul de pe cele două laturi ale Carpaților n'a trăit în mai strânse raporturi de interdependență.

Această reintegrare în istoria națională a Ardealului era necesară și nimenea nu o putea face mai bine decât un istoric ardelean, care avea perspectiva trebuincioasă să vadă golurile și deținea materialul, cu care să le poată astupa.

Dacă din punctul de vedere arătat la începutul acestor rânduri, d. Ioan Lupaș a făcut un neprețuit serviciu intelectualilor ardeleni, oferindu-le o luminoasă lucrare de sinteză pentru rectificarea deformațiilor suferite la școală străină, nu e mai puțin prețios serviciul pe care îl face lucrarea d-sale intelectualilor crescuți la școală românească, dându-le prilejul de a angrena o considerabilă parte de românism în ritmul firesc al istoriei naționale. E o operație necesară din toate punctele de vedere.

Sabin Opreanu: Ținutul săcuilor, contribuțiuni de geografie umană și de etnografie. — Ed. Institutului de geografie, Cluj.

Așezarea săcuilor în cuprinsul vieții românești ne interesează în mod cu totul deosebit. Dintre minoritățile etnice, moștenite dela vechea stăpânire ungurească asupra Ardealului, săcuii ocupă un loc aparte nu numai prin caracterul lor etnic distinct, ci și prin raporturile speciale pe cari li-a creat această populație în conviețuirea ei cu elementul românesc băstinaș. Săcuii nu sunt unguri; asupra acestei chestiuni e o vie controversă chiar între oamenii de știință maghiari, dar faptul că ea se discută ar fi un suficient indiciu că între săcui și unguri nu există o identitate de origină. După cea mai plauzibilă opinie, săcuii ar fi un rest rătăcit de huni, pe cari regii Unguri i-a trimis să facă oficiu de paznici de hotar în răsăritul expansiunii ungurești. Obiceiurile, datinile, particularitățile de port și traiu, susțin această opinie. Unele indicii istorice le confirmă.

Din punctul nostru de vedere, săcuii ne interesează pentru că alcătuiesc un masiv demografic cu importante prefaceri pentru viața românească băstinașă. Datorită unui foarte interesant proces social numeroase sate românești din săcuime și-au pierdut conștiința națională și religioasă, iar alte sate s'au păstrat intacte, ca niște oaze răcoșoare într-un pustiu de străinism.

Studiul documentat al dlui Sabin Oprean aduce o neprețuită contribuție la cunoașterea acestui ținut locuit de o populație minoritară compactă. El delimitează granițele săcuimei, stabilește cadrul geografic și dă un vast material istoric, etnografic și demografic. Pentru alcătuirea unei politici de stat față de minorități, politică necesară să se

conceapă și să se urmeze metodic, studiul așa de riguros științific al dlui Sabin Opreanu va trebui să fie piatră de temelie.

Gr. Antipa și E. G. Racoviță: Speologia. Edit. Secția Științelor Naturale a „Astrei”, Cluj.

Geloase și zeloase secțiile Astrei se întrec. O vie și bogată în roade activitate științifică și culturală se înfiripează din amorțea trecutului. Publicațiile secțiilor se succed, într-o neconținută și laudabilă întrecere, îmbogățind bibliografia ardeleană cu valoroase studii. După publicațiunile secției medicale, care cea dintâi a dat semnalul acestei emulații, după publicația secției istorice, despre care ni-am ocupat, secția științifică dă la lumină un studiu pentru popularizarea unei științe noi: speologia, știința străvechilor taine subpământesti. Broșura aceasta, care alcătuiește primul număr al bibliotecii științifice populare, cuprinde discursul de recepție la Academie rostit de d. prof. Racoviță și replica dlui dr. Antipa. Ambii explică rosturile științifice ale speologiei, ca știință sintetică.

Inspirat, în pagini cari pot figura în orice antologie literară, d. prof. Racoviță își recomandă pruncul. Rătăcind în diferite domenii ale științelor naturale, dsa a înțeles că pentru a se putea deslega misterul ființării vieții, care a urmat un fir constant de evoluție din începuturi până azi, trebuie să se coboare în primitivitatea vieții vii. Constatările geologiei și ale paleontologiei prezintă fragmentele firului de evoluție, cari trebuiesc legate. Lipsurile acestea le împlinește speologia, care scormonește adâncurile, dând la iveală relictele, aceste „fosile vii”, cari mărturisesc starea diverselor perioade ale vieții pământene, cu sute de mii de ani îndărăt.

Nouă și cu totul prețioasă este teoria adaptării, pe care o formulează d. prof. Racoviță, pentru a susține că în fauna subpământs'a păstrat neștirbită viața primitivă. „Adaptarea nu reprezintă o relație simplă între două fenomene: acțiune și reacțiune; sub acest nume se ascund activități energetice mult mai complicate, din care nu voi menționa decât pe cel mai important: „suprimarea influenței mediului”. Chiar viețuitoarele cele mai simple posed în structura lor dispoziții care nu lasă toate variațiile mediului să pătrundă în ele nestânjenite. În cursul evoluției s'a constituit un *mediu intern* din ce în ce mai ferit de influența mediului extern și acest fenomen a jucat un rol atât de important în edificarea organismelor, încât putem spune că perfecțiunea alcătuirii unei ființe se poate măsura prin gradul independenței sale față de mediul extern”. Iar mai departe: „viețuitoarele tind să se adapteze mediului lor extern prin perfecționarea echilibrului compensator între acțiune și reacțiune și prin desăvârșirea mijloacelor de sustragere de sub influența mediului extern”.

Teoria dlui prof. Racoviță așa de profund adevărată se poate aplica în toate domeniile. Speologia face omenirii și acest prețios dar.

D. I. CUCU

Om sucit

Când a intrat în Gorbănești, sat din regiunea dealurilor cu vegetație săracă, cu unele căsuțe acoperite cu paie, pe care cocostârcii își clădeau măestritele cuibuși, simți o ușoară strângere de inimă și o undă de tritețe îi învălui sufletul. În doi ani, Gheorghe Mohor, schimba al doilea sat. Și cine știe câte mai avea de întâmpinat în spinosul lui „apostolat”. Că era prea aprig în dorința sa de îndreptare a nesfârșitelor suferințe în care se zbătea de moarte țaranul, o știa al prea bine. Și nu o singură dată, învățătorii mai bătrâni, roși de sărăcie, acriși de vrăjnmășia vieței și de indiferența autorităților, i-au spus cu'n zimbet de îngăduință:

— Ești tânăr, prietene! Socoteți că toată lumea e plină de oameni cum se cade și că sfăpânirea oftează deopofrivă cu tine pentru fericirea satelor? E, hei, nu toate păsările cari zboară se și mănă! Mai așteaptă, că viața are să-ți focască colțurile și are să te rotunjească până te-i asemăna cu noi.

Dar fără îndoială că numai munca lui, din școală și afară de școală nu i-ar fi atras vrăjnmășia celor din jurul său, dacă izbucnirile de independență și sinceritatea părerilor spuse fățiș, nu i-ar fi făcut un mare gol, însămnându-l ca pe un om care nu cruță. Și mai presus de toate ironia, sa făioasă producea răni cari nu puteau fi ertate de cei ce-o suferiseră.

Rămăsese de pomină atitudinea dărză și usturătoarea ironiei cu care îl înfruntase pe aprigul revizor, vestitul conu' Costache, satrapul școlilor din acel județ.

— Învățătorul trebuie să se culce la ora 10 că a doua zi nu-i bun de nimic, spusese conu' Costache la o conferință dăscălească. Am să cer învățătorilor să-mi arate detaliat în raportul lunar ce fac de la ora 10 înainte.

Gheorghe Mohor izbucni într'un hohof de răs.

— Ce răzi tinere? il apostrofă conu' Costache.

— Răd domnule revizor când mă gândesc la cele ce-ți vor răspunde dăscălii și mai ales la indiscreția dv. Eu, să zicem, că am să vă pot raporta ce fac și după 10, dar cum o să vă raporteze detaliat acest lucru, dăscălii însurați?

— Dta ești cam... tare de colț, dar am să te 'moi. Să știi că te urmăresc, zise revizorul.

— Foarte rău faci că mi-o spui pentrucă, pedeoparte, n'ai să mă poți prinde cu nimic, iar pe dealta parte o să te dea afară din slujbă.

Conu Costache se învinețise de ciudă, iar învățătorii cari erau de față, înlemniseră.

— Dta esti de-o...

— Oprește-te! Mi se pare că ai să spui o vorbă grea pe care n'am s'o pot suferi. Dă-mi voe să mă explic și să vezi că am dreptate. Dacă vrei să mă urmărești numai pe mine, însemnă că ai să neglijezi pe ceilalți și prin urmare n'ai să-ți faci datoria. Cred că ministerul de Instrucție n'a pus revizor școlar pentru un singur învățător și când va ști că te ții numai de capul meu, o să te dea afară.

Iar când Costache se urcă în frumosul său echipaj pornind spre reședință, Mohor îi zise plin de admirație:

— Frumoasă trăsură și mândri cai domnule revizor. Eu mă înscriu între cumpărători când veți vinde echipajul.

— Nu-l vând; îmi trebuie pentru inspecții, răspunse țepos revizorul.

— Păi nu acum, coane Costache, zise blând Mohor. Când s'o schimba guvernul și... n'o să mai faceți inspecții!

* * *

Abia trecuseră șase luni de la venirea lui în Gorbănești, și datorită temperamentului lui colțuros, reușise să se certe cu dirigintele, cu un dascăl bătrân, în pragul ramolirei, molău și leneș, dar care neputând suferi activitatea lui Mohor, cerca să i-o stăvilească; apoi cu preotul Dumitru Negrescu proaspăt eșit din seminar, dar cu o cumplită dorință de înavuțire, fapt pe care Mohor i l'a reproșat sarcastic. Se înțelege că preotul, potrivit cuvioșiei ce se cere unei fețe bisericăști, nu-i arăta vrăjmășie pe față, dar, cu duhul blândeței, vorbea pe unde îi venea la îndemână despre „necredința tânărului învățător“. Și cum era firesc, trecu de partea dirigintelui cu care aproape în fiecare seară juca „santasăia“.

Toate aceste mici neînțelegeri între apostolii din Gorbănești și-ar fi urmat făgașul obișnuit și izbucnirea focului ar fi întârziat de bună seamă, dacă într'o bună dimineață Mohor nu i-ar fi zis primarului „hoț bătrân“ amenințându-l cu revolverul. De aici se începu danțul.

După multe și tainice sfătuirii popa hotărî pe primar să-l reclame pe Mohor și chiar el dictă plângerea către administratorul de plasă. Dirigintele o scrisese cu o caligrafie chinuită, să nu i se cunoască scrisul și primarul o semnă. Mohor aflase trebușoara asta și aștepta ancheta, dar cum reclamația se trimisese în Septembrie și trecuseră aproape patru luni fără să i se întâmple nimic, uitase de ea. Din această pricină rămase puțin surprins când se pomeni în clasă cu ajutorul de primar.

— Ce veste moș Vasile?

— Vă pofteste conu Jânică la primărie.
 — Care conu Jânică?
 — Ei, care? Subprefectul, domnule profesor!
 — Dar ce durere are?
 — Păi, tare mă tem c'o venit pentru afacerea ceia cu primarul.
 — Să aștepte până la 12 că nu pot să mă duc în timpul slujbei.
 — Dar cum se poate domnule profesor? Vai de mine! Să-
 spun asta s'ar face foc!

— Nu-i nimic, tot îi frig afară.
 — Vra să zică...
 — Nu vra să zică nimic, moș Vasile. Eu am stăpânii mei.
 — Păi, să vedeți domnule profesor; e și domnul revizor la primărie.

— Așaa? Și cine mai este?
 — Părintele Dumitru,... dom' profesor cel bătrân, notarul...
 — A, haa! Atunci să mergem moș Vasile.
 Pe drum Mohor își făcu, în minte, planul de luptă și cum era mai dinainte hotărât să nu tăgăduiască nimic se gândea cum să se fină într'o atitudine cât mai demnă și cum să-și fixeze dușmanii cu răspunsuri doborâtoare.

În primărie subprefectul și revizorul, — urmașul lui conu Costache, că dumnealui demisionase la schimbarea regimului întâmplată c'o lună în urmă, — ascultaseră pe primar și erau gata să culegă informații dela preot și diriginte, când Mohor intra liniștit și zâmbitor. Revizorul îi întinse mâna și-l prezintă subprefectului, care cam fără voie îi întinse trei degete.

— N'am vești tocmai bune despre d=ta, zise moale revizorul, care nu voia să-l ia repede.

— Mă surprinde asta, domnule revizor, deoarece n'am avut până acum plăcerea să fiu inspectat de d=v. Și cred că pe d=v. vă interesează în primul loc activitatea mea de dascăl.

— Nu-i tocmai așa, finere, zise subprefectul mângându-și gușa uriașă. D=ta, după informațiile ce le avem, ești un om sucit care te-ai pus rău cu toată lumea. Și asta poate că n'ar fi nimic, deoarece prietenii sau dușmăniile d=tale te privesc personal. Dar ai îndrăznit să insulți pe domnul primar, om bătrân și gospodar vrednic.

— Adevărul nu poate fi insultă, răspuse Mohor scurt.

— M'a făcut hoț bătrân, coane Jânică și m'a amenințat cu revolverul, zise, primarul.

— Auzi domnule! se răsti subprefectul.

Nu-i adevărat, *in totul*. I-am zis hoț bătrân, dar nu l'am făcut eu hoț penfrucă l'am găsit făcut gata. Vorba *hoț* este numai constatarea unei fapte săvârșită de dumnealui. Văd că domnul primar v'a spus numai ce i-am zis eu, dar nu și ce-a făcut dumnealui.

— Ce-a făcut? întrebă revizorul.

— Pentru nefericirea școlii mele, casa d-lui primar e alături. Și, într'o dimineață, d=sa cu doi vătăjei ai primăriei și-a mutat gardul cu doi metri pe pământul școlii. Se'nțelege că m'am opus. Era da-

toria mea să apăr averea școlii; dar la opunerea mea d. primar mi-a spus un cuvânt obraznic, nu mai țin minte care, și eu i-am răspuns cu: „hoț bătrân“.

— Dar revolverul? întrebă subprefectul.

— Asta n'are nici o importanță!

— Cum domnule?! se răsti subprefectul.

— Foarte simplu. Văzând că d. primar nu înțelege de cuvânt și continuă cinstita sa faptă de a-mi încălca hotarul, i-am spus că nu-mi rămâne decât să mă apăr cu revolverul. D=sa însă a fugit în casă și a eșit cu pușca. Se înțelege că, în situație asta de inegalitate a armelor, am părăsit terenul în mâinile cuceritorului. Socot că fapta d=lui primar a meritat epitetul ce i l'am acordat.

— Și nu regreti nimic? întrebă subprefectul.

— Ba da. Regret că v'ați deranjat d=v. pentru asemenea lucruri mărunte și cari ne privesc personal, după cum bine ați spus mai înainte.

— Dar d=ta pentru ce n'ai reclamat încălcarea primarului? întrebă revizorul.

— Era datoria d=lui diriginte căruia i-am adus la cunoștință chiar atunci.

— Fapta d=tale este foarte gravă, zise subprefectul și pe lângă asprele observații ce trebuie să ți le facem...

— Și pe care eu nu le primesc,...

— Cum îndrăznești, domnule?...

— Vă rog, domnule administrator de plasă, să binevoiți a nu trece de drepturile dv. Ați venit să constatați dacă i-am zis primarului hoț bătrân. Ei bine, i-am zis! Constatați asta, dresați procesul-verbal și dați curs actelor. Atât. Observații nu primesc decât numa pe cele referitoare serviciului meu. Și eu nu sunt subalternul dv.

Revizorul, văzând că Mohor se aprinde, pentru a evita neplăcerile sale personale, se ridică, de pe scaun.

— Vom sta de vorbă la școală. Am să-ți fac inspecție.

— La dispoziția dv., răspunse Mohor.

— Mai rămâi puțin să ascultăm pe domnul diriginte și pe părintele, zise posomorât administratorul.

Revizorul se așază contrariat puțin. El știa că amândoi vor fi contra lui Mohor și deși nu-l apăra pe Mohor din dragoste și convingere, nu voia totuși nici să și-l facă dușman, nici să-și tulbure obesitatea; mai ales că slujba de revizor o considera drept o sinecură dată de partidul său.

— D=ta ce ai de spus părinte? zise administratorul.

Popa Dumitru își netezi barba stufoasă și răspunse blând:

— Eu, coane Jânică, n'am nimic cu d. Mohor. Bă din contra pot să vă spun că, pe cât am auzit, e un foarte bun și vrednic dascal, dar... îi cam lipsește credința. Și credința coane Jinică este pârghia morală a poporului. Dacă i=om sminti ori i=om slăbi credința în Dumnezeu, atunci e vai și amar. Apostolul Pavel zice...

— Să-l lăsăm pe Apostolul Pavel, zise Mohor. Dă vreo câteva pilde de necredințe mea.

— Apoi... iată două pilde: nu m'ai primit nici de sfântul ajun al Crăciunului, nici de Bobotează.

— De ajunul Crăciunului am fost cu copilul la doctor. Și doar nu era să stau să-mi meară copilul de dragul prea cucerniciei tale. Iar de ajunul Bobotezei n'ai binevoit să vii la mine.

— Era ușa închisă.

— Nu știam că trebuie să stau cu ușa dată de perete.

— Și afară de asta, spuse blând popa, mi-a spus o femeie că ai de gând să nu mă primești.

— Și ai crezut-o?

— Păi...

— Păi, uite ce părinte. Mie mi-a spus tot satul că la ajunul Crăciunului, pe lângă celelalte bunătăți ale epitrafirului mult cucerniciei tale, ai luat dela fiecare gospodar câte un kilogram de carne de porc. Și cum satul nostru e mare și n'ai ce face cu atâta carne, lumea zice că a-i vândut-o la târg. Să credem?

— Ba să nu credeți asemenea...

— Dar prea sfinția ta de ce a-i crezut ce ți-o spus femeia?

— În afacerea cu domnul primar ce știi? întrebă administratorul.

— În afacerea asta, ru știu nimic.

— Părinte, zice Mohor liniștit, Apostolul Pavel nu cred să te îndemne la minciuni,

— Dămnule! zisă administratorul, retrageți cuvântul.

— Nu pot, domnule administrator. Să jure părintele că n'a dictat jalba și să jure domnul diriginte că n'a scris-o. Atunci, cum nu știe nimic?

Administratorul și revizorul ne priviră mirați. Revizorul luă plân-gerea primarului și i-o întinse lui Mohor.

— Observă bine.

Mohor celi câteva rânduri și zise:

— Scrisoarea e schimbată, dar un expert caligraf ar constata ușor adevărul. Rămâne însă ortografia și punctuația în care sunt greșelile pe cari le face domnul diriginte. Vă rog dictați-i dv. ce voi spune eu și veți constata imediat.

Administratorul îl privi pe Mohor îndelung și îmbufnat că lucrurile nu i-au eșit pe plac îi zice posomorât:

— D-ta ești un om sucit care te războiești cu toată lumea! Treaba d-tale! Deocamdată vom vedea ce va zice parchetul pentru fapta d-tale.

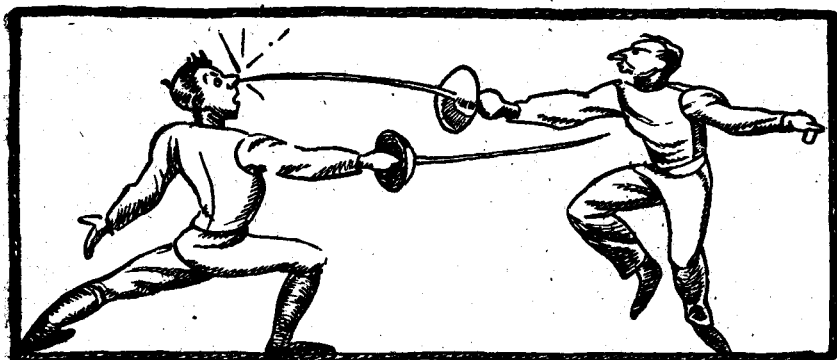
— Să așteptăm, zise Mohor. Eu am răbdare.

Revizorul îl luă la o parte pe Mohor:

— Tinere, ești cam colțuros și-ai să ai numai neplăceri. Mergem la școală, domnilor!

În primărie, administratorul începu să dicteze notarului cuvenitul proces-verbal. Primarul ședea spășit într'un colț iar popa, văzând că-i de prisos, își luă bastonul și salutând în tăcere se prelinse pe ușă.

VLAD. NICOLĂE

GAZETA RIMATĂ

Picioarele

*Când s'au pornit peste câmpii
Atâtea mii și zeci de mii,
Ducând merindea în dăsață
Și 'n ochi o răzvrătire vagă,
Nădejde nouă înflorea,
Că vor scăpa de soarta rea...
Mergeau să capete dreptate
La Albă Iulia 'n cetate,
Se pregătea cel mai sărac
Să ia câte ceva în sac,
Și-așa și purtau printre ogoare,
Pe drum, truditele picioare...*

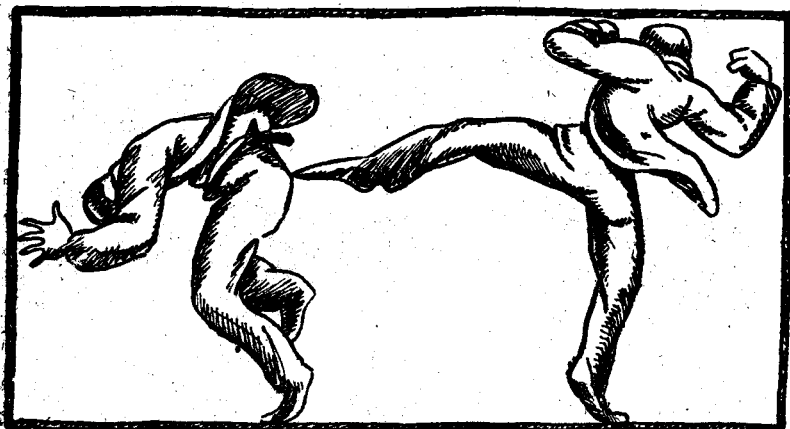
*Acum năvalnicul popor
Ținea în miez de târg sobor.
Un domn a început să spună
O predică dela tribună.
Al doilea veni, strigând,
Apoi al treilea, la rând;
Curgeau la vale oratorii
Ca apele pe scocul morii...*

*Icnea amarnic unul mic,
Dar ei nu pricepeau nimic,
Și-au stat subț arșița de soare
Până spre seară, în picioare!*

*Apoi se'ntoarseră trudiți,
Nedumeriți, desamăgiți
C'un gol în mintea lor domoală,
Și, ce-i mai rău, cu traista goală!
Ei se urniseră din loc
Crezând, că merg după noroc;
Iar dumnealor, ca niște babe,
I-au săturat cu vorbe slabe...
La'ntors, tot drumul e mai lung.
Unul din ei oftă prelung,
Și le-aminti o zicătoare:
— „Unde nu-i cap, vai de picioare!”*

OLIMPIU BĂTĂTURĂ

— ortopedist și pedicur —

I N S E M N Ă R I

Supărare lesne de vindecat. — Cîneva dela ziarul național-jărănist *Patria* (probabil un redactor) se arată foarte indignat din pricina aplauzelor unanime și des repetate, cu cari o sală tixită până la cel din urmă loc a primit deunăzi la Teatrul Național din Cluj conferința despre George Coșbuc a d-lui Octavian Goga. Neîmpăcatul nostru adversar nu poate să suporte gândul, că la orice manifestație intelectuală și la orice praznic sufletesc de pe suprafața Ardealului, — acolo unde demagogia nu e primită iar prostia nu găsește ecou, — fruntașii național-jărăniști, prietenii d-lui Iuliu Muniu, tribunii dela Alba Iulia, strălucesc printr'o remarcabilă și strălucitoare absență. Cine e de vină, dacă dumnealor nu-și risipesc elocvența decît atunci când pot să adune ceva voturi, sau când au prilejul să mai învețineze puțin slăbita noastră solidaritate națională?.. E o indeletnicire obositoare, care nu mai îngăduie și alte preocupări, sătăcite în lumea valorilor spirituale!

Cu toate acestea (sau, dacă voiți mai bine, *tocmai* din aceste motive) nu înțelegem amărăciunea confrăților de la *Patria*. Supărarea lor, să ni se îngăduie s'o spunem, e lesne de vindecat, Noi ne arătăm atât de amabili să le indicăm leacul și suntem atât de naivi să ne întrebăm, pentru ce năcăjișii invidioși nu l'au folosit? Pentru ce l'au lăsat pe directorul *Țării Noastre* (succesorul lui George Coșbuc în fotoliul Academiei Române) să fie aclamat cu atâta căldură, de un public atât de numeros, care, împletind laolaltă, printr'o limpede intuiție, opera poetului comemorat cu personalitatea conferențiarului, a îmbrățișat în aceeaș însuflețire a gândului și pe marele dispărut și pe strălucitul lui urmaș? Pentru ce n'a venit să-și aducă aminte, cu pietate, de autorul furtunosului *Noi vrem pământ* d. Șt. Cicio Pop de la Chelmac, fericitul proprietar scutit de exproprie? Pentru ce n'a citit câteva strofe din *Balade și Idile* d. Emil Hațiegan, a cărui bogată biblio-

tecă literară e așa de frumos. legată în pielea fabricii Renner? Pentruce, în sfârșit, n'a vorbit despre George Coșbuc eruditul om de cultură d. Simion Tămaș, acest luminat îndrumător al conștiinței românești din Hida și jur? Nu sunt, toți acești domni, frunțași ai partidului național-tărănist din Cluj? Nu sunt ei destul de dornici să guste din băutura tare a succesului, lângă măsura cu pahar de apă a oratorului? De când au devenit atât de modești?

Greșala, prin umare, e a dumnealor. Dacă ar fi cuvântat, în locul d-lui Octavian Goga, unul dintre distinșii intelectueli pomeniți mai sus, *Patria* ar fi rămas pe deplin mulțumită, și n'ar fi avut niciun motiv de amărăciune. (Supărătoarele aplauze, în acest caz, ar fi lipsit.) Nu suntem, însă, destul de siguri, dacă s'ar fi bucurat și publicul...

a. h.

O neînțelegere. — Raporturile dintre d. N. Iorga și partidul național-tărănist au luat o ciudată întorsătură. Partidul național-tărănist a anunțat pretutindeni, că d. N. Iorga e aliatul său fidel, luptând, cași d. dr. Aurel Dobreacu din Făgăraș, ca și părintele Man dela Gherla, pentru venirea la cârma țării a unui guvern prezidat de d. Iuliu Maniu. Mai mult decât atât, d. N. Iorga era așteptat să participe, dimpreună cu d. C. Cihodariu, la adunarea dela Alba-Iulia, unde trebuia să declare în public această preferință a sa. Dar evenimentul așteptat nu s'au produs. La Alba-Iulia nu s'au dus, dintre celelalte partide de opoziție, decât comuniștii de pe valea Jiului. D. Iuliu Maniu s'a ales ca o telegramă în doi peri, la care fostul președinte al Consiliului dirigent a răspuns, după o veche deprindere a sa, din politețe.

Acum *post-festum* cum s'ar zice, lucrurile se complică și mai mult. D. N. Iorga e din ce în ce mai puțin en-

tuziasmat de acțiunea politică a partidului național-tărănist, în al cărui viitor s'ar părea că nu mai crede cu atâta convingere. La adunarea dela Alba-Iulia nu s'a deranjat să se ducă. În schimb, scrie despre ea, în *Neamul Românesc*, judecând-o cu atâta lipsă de bunăvoință, încât gazetele guvernamentale, închipuindu-și, la rândul lor, că și-au găsit un punct de susținere, reproduc pe capetele aspra judecată formulată de eruditul istoric.

Iată, într'adevăr, ce zice d. N. Iorga despre adunările partidului național-tărănist, la cari au luat parte totuși, dacă nu ne înșelăm, câțiva din partizanii d-sale: — „Intrunirile s'au înmulțit peste măsură acuma în urmă. Poate în timpurile cele mai grele ale Greciei să se fi făcut un astfel de abuz cu apelul public. Nu trec câteva zile și din nou „poporul român“ e chemat să decida prin aplauzele sale asupra soartei pe care și-o vrea.

„Și intrunirile reușesc toate. Oricâte se vor mai face, vor reuși. Orice partid poate să cheme lumea, și va veni.

„De ce acest aflux de public?

„Pentru că suntem nația cea mai doritoare de a ști, aceia a cărui curiozitate e mai deșteaptă și tot odată ne așezăm între cele d'întâi popoare care se pasionează pentru cuvântul frumos, pentru avântul oratoric, pentru exploziile de temperament.

„Tăranul însuși împărtășește aceste prețioase însușiri. El nu va scăpa niciun moment fericit dintr'o expunere: el va vibra de orice nobil elan al sufletului. E un judecător de o mare fineță al autenticității și înălțării oratorice. De aceea el aleargă la intrunire.

„Unul pe care-l întrebam odată dacă a mai fost la o intrunire a mea, mi-a răspuns: „Eu viu totdeauna, la intrunirile tuturor“.

„Dar tocmai de aceea intrunirile n'au nicio valoare. Chiar și în afară de conside-

rația că oricine are o durere vine la o întrunire, 'a oricui o fi!, ca la un dispensariu gratuit.

„Valoare poate să aibă un singur lucru: ideia pe care o cere vremea și omul în stare s'o întrupeze“.

Noi reproducem fără comentarii articolul dlui N. Iorga, fiindcă, în această privință suntem cam de aceeaș părere. Dar, ce zice partidul național-țărănist, care-și inchipuie, nu numai că va răsturna guvernul cu întrunirile sale, ci va face să triumfe o concepție nouă de guvernământ în România-intregită? Să ni se dea voie să remarcăm o complexă deosebire de metode. Partidul național-țărănist se sprijinește pe favoarea mulțimei, câștigată se știe prin ce mijloace. D. N. Iorga zice: „Un singur lucru poate să aibă valoare: ideia pe care o cere vremea și omul în stare s'o întrupeze“. Se găsește această idee în tabăra dlui Iuliu Maniu? Iar d. Iuliu Mania e, el însuș, omul menit s'o întrupeze? Iată unde se ascunde neînțelegerea. Nu, nu, d. N. Iorga nu e aliatul partidului național-țărănist! Altminteri n'ar vorbi despre idei și despre oameni.

Politica în Biserică. — Partidul național-țărănist n'a fost niciodată iubitor de situații clare; dimpotrivă, a cultivat pe cât a putut echivocul, nehotărârea și inconsecvența.

Ni se pare de prisos să mai recapitulăm: E destul să răsfoiți un singur capitor, poate cel mai pasionant dintre toate: acela al raporturilor cu liberali. Sunt opt ani, de când naționali și țărăniști deopotrivă pretind, că urmăresc înlăturarea supremației politice a partidului liberal. Cu toate aceste, ori de câteori partidul liberal a avut nevoie de ajutorul îndârjiților săi adversari, pentru a se instala din nou la cârmă, aceștia, fără nicio ezitare, i l'au dat. Ca un al doilea legendar Burcel, d. Iuliu Maniu

s'a făcut movilă, ca să incalcece răposatul Ion I. C. Brătianu...

Mai doriți încă o pildă de contracuzare? Să vă oferim una recentă. Zi-lele trecute, cu prilejul sărbătoarei de 10 Mai, d. D. Antal, membru al Consistorului din Cluj, a finul o conferață în fața fineretului scolar, vorbind, cum era și firesc, despre suferințele de veacuri, pe cari le-a îndurat neamul românesc, când a ajuns să se înfrupte din binefacerile desăvârșitei libertăți naționale, dobândite astăzi. Se vede însă, că subiectul, conferinței dlui D. Antal a avut darul să indispuă grozav pe conducătorii partidului național-țărănist, cari, nu e o taină pentru nimeni, sunt de părere, că la 1 Decembrie 1918, Ardealul n'a făcut altceva decât să treacă din robia stăpânirii maghiare în exploatarea ciocoilor fanarioți dela București. Ori cine îndrăznește să vorbească, deci despre *libertate națională* într'un colț al acestei provincii, e un mizerabil trădător al poporului și o unealtă servilă a odiosului partid liberal! Cu atât mai pușin se cuvine să cadă într'un asemenea păcat un slujitor al altarului, care ar trebui să gonească orice preocupări politice din rosturile îndeletnicirilor sale preotești.

Nu vom lua aici apărarea dlui D. Antal, care, ne place să credem, nici n'are nevoie de ea. Nu vom spune, prin urmare, că dsa n'a făcut nicio aluzie politică în conferința sa, pe care, dealminteri, a rostit-o în afară de biserică, unde convingerile sale cetățenești se pot exprima, după câte știm, în plină sinceritate. Rostul acestei însemnări e altul. Am voi să scoatem la iveală încă odată, — cu riscul de a întreprinde o operația inutilă, — complexa lipsă de sinceritate a partidului național-țărănist, care nu se dă în lături să mustre, pe nedrept, pe alții, pentru greșeli, pe care, în realitate el însuș le înfăptuiește. Amestecul politiceii în

biserică? Dar cine a transformat pe atâți pașnici canonici în zgomotoși agenți electorali? Cine a cerut preoților să îndemne pe credincioși, din amvon, să dea votul lor candidaților dlui Iuliu Maniu? Cine a adus, deunăzi, procesiunile cu prapori și cu cruce în frunte, până la ușa clubului, ca să îngroașe rândurile unei întruniri de partizani? Cine le-a făcut pe toate acestea, dacă nu partidul național-jărănist, pentru care turburarea păcii confesionale constituie una din cele mai plăcute mijloace de ațătare în Ardeal?

Nu se cade să ducem valul de patimă lumească a politicei până în casa Domnului? Suntem de aceeaș părere. Cu deosebire, că noi suntem consecvenți acestui principiu de adânc respect pentru înfrățirea oamenilor în misterul aceleiaș credințe. Alții, nu. Ați citit textul jurământului, pe care „batalioanele” partidului național-jărănist l’au depus la Alba-Iulia? Ați luat cunoștință de moțiune? Să vă reamintim cuprinsul: „Adunarea Națională decide să presteze următorul jurământ cu degetele ridicate spre cer: Jurăm pe unul Dumnezeu, să nu încetăm lupta pentru izgonirea acestui guvern, numit printr’un decret stors mișelește Regelui Ferdinand pe patul de moarte, menșinat de Inalta Regență și după moartea lui Ion I. C. Brătianu, ca biciul lui Dumnezeu pe poporul românesc. Jurăm că vom duce lupta în toate orașele și satele noastre fără odihnă cu cele mai marijertfe. Jurăm că vom deschide bisericile noastre și ne vom ruga lui Dumnezeu în slujbe, ca să ne dea putere împotriva guvernului nelegiuit”. Am putea adăuga acestui document recent trei coloane de comentarii, cel puțin. Nu o vom face. Lăsăm ca faptele să vorbească singure. Iată-l pe Dumnezeu chemat ca aliat împotriva guvernului, de-avalma cu socialiștii, și iată bisericele deschise pentru slujbele, foarte pu-

țin cuvioase ale agenților național-jărăniști. Demagogia s’a suit în amvon și predică mesianismul vestitului Aurel Dobrescu. Mântuirea sufletelor noastre e asigurată...

Propaganda împotriva Basarabiei. —

Am mai vorbit și altădată despre răul serviciu pe care ni-l fac peste graniță gazetele înstrăinate dela București, cu tendința lor nedesmințită de a zugrăvi în culori strigătoare frământările vieței noastre politice. Impotriva noastră s’a pornit mai demult o violență campanie de minciuni, menită să ne compromită în ochii lumii civilizate. Ofensiva au pus-o la cale dușmanii din afară. Dar aceștia au găsit sprijin în propria noastră țară. Agenții propagandei potrivnice au descoperit o rețetă foarte simplă, pentru a arăta că România se zbate într’o criză internă atât de gravă, încât e amenințată însăș unitatea ei națională, realizată după atâtea așteptări. Ei reprotuc, pur și simplu, articolele și reportajele anumitei noastre prese, însoțindu-le, se înțelege, de bucurioasele lor comentarii.

Dovada unor asemenea procedee s’a adus în dese rânduri. Noi ne vom ocupa de cea mai proaspătă. Iată. La Paris, apare de vreo patru ani un buletin de informații, cu titlul *Agence des Balkans*, în care se tipăresc știrile cele mai defavorabile cu puțință la adresa României. Aici s’a vorbit despre „ororile” săvârșite de stăpânirea românească în Basarabia; aci s’a întrefinut o agitație necontentită în favoarea „victimei” bolșevice Boris Ștefanov; aci s’a luat apărarea „nedreptățitului” dezertor M. Gh. Bujor; aci suntem insultați și batjocoriți cu cea mai stăruitoare metodă. Adăugăm încă odată; cu binevoitorul concurs al ziarelor *Dimineața*, *Lupta* și *Adevărul*, scrise de cunoscuții români Kalman Blumenfeld, C. Grauer, B. Brănișteanu, Mendel Gruenberg și Al-

bert Honigman. Ultima minciună, pusă în circulație la adresa noastră prin această publicație răspândită pe toată suprafața Europei, se referă tot la Basarabia. Se afirmă, anume, că la serbările din Chișinău, unde s'a comemorat zece ani de la unirea provinciei dintr-un Nistru și Prut, au avut loc unele manifestări ostile, auzindu-se chiar câteva supărătoare fluierături. De unde credeți, că au cules binevoitorii noștri această știre? Din *Dimineața*. Au mai umflat-o, firește, au mai împodobit-o, dar sâmburele infamiei l'au furnizat amabilii noștri confrăți... Să cităm notița din *Agence des Balkans*: — „O polemică interesantă a izbucnit între *Dimineața* și *Universul*. Acesta din urmă, organul personal al ministrului de Justiție, pus în slujbă Siguranței, acuză *Dimineața* că a reprodus faptul fluierării serbărilor de către asistenți. *Dimineața* se apără declarând: 1. că a pomenit de fluierături fiindcă acestea s'au produs într'adevăr, și 2, că rușii își manifestă însuflețirea lor... prin fluierături.“ Iar *Agence des Balkans* adaugă: — „Noi înțelegem pentru ce *Dimineața* se apără de invinuirea ce i s'a adus, că a fost lipsită de patriotism reproducând aceste fapte, dar ne întrebăm, pentru ce s'ar fi hotărât să publice fapte inexistente?“

Pentru ce? Iată întrebarea, pe care noi o punem și noi. Dar răspunsul, poate că s'ar pricepe mai bine să ni-l dea tot patronii, cari subvenționează oficinele de propagandă anti-românească de felul lui *Agence des Balkans*. Sau trebuie să credem, că redactorii inocenți din strada Sărindar dau ajutorul lor dezințeros acestei propagandă, dintr'un exces de naivitate?..

Năvala epigonilor. — În două numere consecutive am urmărit cu mare interes reportajele oficiosului național-jărănist din Cluj asupra serbărilor comemorative dela Blaj, dar zădarnic am căutat acolo gândul curat închinat mă-

rețelor fapte petrecute acum 80 de ani pe Câmpia Libertății. Chipurile energice ale tribunilor, cari formulau în adunarea din 2 Maiu 1848 dela Blaj un crez național statornic au fost date în lături de năvala epigonilor. Deasupra istoricelor locuri, amintitoare de energie națională închinată idealului unirii s'a ridicat duhărea nerușinată a politicianismului de partid. Din tradiția serbătoarească a comemorării, cu adânci rosturi educative, n'a mai rămas nimic; partidul național-jărănist a ținut să profaneze și acest altar. Și a izbutit.

Proporțiile sacrilegiului le găsim în *Patria*. Din cinci pagini de gazetă pe cari le consacră foaia clujană a partidului național-jărănist serbărilor din acest an dela Blaj, comemorării propriu zise abia i se acordă câteva șire pe o coloană doșnică. Restul e consacrat prezenței dlui Maniu la Blaj și adunării politice a partidului său, ținută în sală „Universul“, unde „Bucureștii democrați“ prin glasul neo-tribunului Tănăsescu, descoperea isteț coincidența revoluționară a anilor sfârșiți în 8. Astfel nu e de mirare că întreg programul tradițional al serbărilor se atribuie dlui Maniu. „De dragul dlui Maniu“ s'au alăturat școalelor satele dimprejur în cortegiul defilării; pentru d. Maniu s'a făcut slujba la Catedrală; pentru dl Maniu s'a defilat în piața Blajului; pentru d. Maniu a vorbit d. dr. Tătaru pe Câmpia Libertății; pentru d. Maniu s'a mers în pelerinaj la mormintele tribunilor. Și așa mai departe.

Faptul e caracteristic pentru mentalitatea la care a ajuns partidul național-jărănist. El e însă cu atât mai grav, cu cât profanarea s'a petrecut sub ochii dlui Al. Lapedatu, reprezentantul guvernului la acele serbări. Acum un an, la aceleași serbări, desfășurate în buna tradiție a lor, reprezentantul guvernului era d. Octavian Goga. De ce n'a venit atunci d. Maniu să vorbească de revoluție și să alunge din atmosfera serbătorească a zilei spiritele resuscitate ale apostolilor unirii, de la 1848? E o simplă întrebare, pe care nu știm, dacă guvernul și-o va face, căutând să-i pătrundă înțelesul! Acum un an epigonii nu îndrăzneau, fiindcă la guvern era un partid cu autoritate, reprezentând toate provinciile. Astăzi guvernul dlui Vintilă Brătianu justifică abuzul de politicianism prin tot ceea ce este abuziv în inșeși ființa lui.